Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

MORBIS EX HEPA-TIS VITIO

QVAM

PRÆSIDE

DNO. FRIDERICO HOFFMANNO

FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE
ET h. t. DECANO

PRO GRADV DOCTORIS

MORE SOLENNI RITE CONSEQVENDO

Ad d. Augusti A. O. R. MDCCXXVI.

Publico eruditorum examini ſiſtet

CHRISTOPHORVS FRIDERICVS ZIMMERMANN
DRESDENSIS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,
Typis, IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typog.

DISSERTATIO INAVGVRALIS

DE

MORBIS EX HEPATIS VITIO.

§. I.

SI ullum in corpore noſtro viſcus curatiſſimam meretur diſquiſitionem, certe eſt hepar. Huius enim ſicuti ad vitam cum ſanitate conſervandam utilitas eſt longe præſtantiſſima: ita viciſſim confertum morborum agmen, ex eiusdem labe & læſa functione ingruit. Ea autem huic viſceri diſpoſitio ineſt ac habitudo, ut non ſolum longe facilius quam ullum aliud vitium contrahat, ſed etiam contracto illo, latius malum propaget reliquisque corporis partibus noxam affricet graviſſimam. Duplici proinde reſpectu morbi-

dus iecoris ſtatus expendi poteſt, tum quo vitia quæ ipſam eius ſubſtantiam occupant, evolvuntur, tum etiam quo his ſuccedentia & contigua viſcera infeſtantia mala meditationi ſubiiciuntur. Prius in proxime edito inaugurali ſpecimine, *de morbis hepatis*, fuſius præſtitum eſt;poſterius autem impræſentiarum uberius paullo excutiendum nobis ſumſimus, ſuppoſitis iis, quæ de hepatis fabrica, functione & connexione, in priori diſquiſitione iam pluribus ſunt allata. Faxit Deus feliciter!

§. II.

Sunt vero multi oppido, iique graves, quin chronicorum plurimi morbi, qui ex hepate male affecto incunabula trahentes & in hoc focum ac fomitem obtinentes, alias corporis, inprimis vicinas, partes affligunt, quos inter maxime eminet cachexia & hydrops. Quod ſi enim hepar obſtructum & minimi in eo canales lento ſucco farti, bilioſi humoris ſecretio imminuitur, & ſordes ſubtiles ſulphureæ non ſolum ſanguini immerſæ manent, ſed deficiente etiam debito bilis ad chymoſam ciborum maſſam in duodeno affluxu, eorum intimior reſolutio impeditur, rudis & craſſus chylus elaboratur, qui unacum ſordibus ob ſegnius ſuccedentem alvum retentis ſanguini affuſus, illum contaminat, ut læſa gravius nutritione, corpus langueat & morboſam habitudinem, quam cachexiam vocant,contrahat. Accedit, quod ſufflaminato ſanguinis per hepar motu, reliquus per univerſum corpus turbetur, ipſeque ſanguis non ſolum in colatoriis non rite depuretur, ſed tardius etiam circumactus, lenteſcat & ſanitas inde gravius detrimentum capiat.

§.III.

§. III.

Cachexiæ ſi non tempeſtive perſanatur, ſuccedit hydrops. Depravata enim ut meminimus ſanguinis craſi, perverſo quoque libero eiusdem progreſſu, proximum eſt, ut fracto ſimul ſolidorum robore, paſſim ſubſiſtat, & ſecedente per poros in fibroſam partium ſubſtantiam, feroſo - lymphatica portione, partes primum e quibus difficilior regreſſus, pedes, intumeſcant, & latius deinde ſerpente malo, hydropicus univerſi corporis tumor, quem Græco nomine anaſarca dicunt, enaſcatur. Hydrops vero aſcites, idemtidem plerumque hepatis labi ortum debet. Quia enim larga in hepate lymphæ peragitur ſeparatio, & numeroſiſſima ex eodem egrediuntur lymphatica vaſa, oppleto & infarcto hoc viſcere, lymphæ per ductus ſuos curſus minus urgetur, eademque in valvularum intercapedinibus aut ſub membranis obhæreſcens, hydatides efformat, quibus demum diſruptis & effuſo contento humore, aſcites gignitur. Quæ quod ita ſint luculenter confirmant ſectiones hydrope defunctorum, e quibus pateſcit, hepar plerumque morbidum conſpici, nunc pallidum & fere exſangue, nunc tumidum, atrum ſimulque denſum, durum ſive ſcirrhoſum, variegato colore conſpicuum, nonnunquam tanquam corium torrefactum, abſceſſibus purulentis refertum & hydatidibus obſeſſum.

§. IV.

Iam ſi methodum, qua hæc mala præſcindere & oppugnare plerumque moris eſt, expendimus,

eandem liberali martialium, anticachecticorum & antiscorbuticorum, necnon appropriatorum amarorum usu, potissimum contineri deprehendimus. At vero licet non negemus, hæc medicamina prudenter, ad arcendos inprimis hos morbos, usurpata, haud spernendæ utilitatis esse; attamen depromta ex marte pharmaca, quocunque modo propinata, ob adstrictivam qua pollent virtutem, admodum infida sunt & minus circumspecte oblata, labem sæpius augent & obstructionem obfirmant, ut ex cachexia promtus ad hydropem paretur aditus; anticachectica autem & sic dicta antiscorbutica, sale utplurimum referta acri volatili, quo, non exquisita cautione data, impuras sulphureas in massa sanguinis & humorum sordes validius sæpe commovendo, maiores dolores & anxietates inducere, interdum etiam exanthemata expellere solent, tantum abest, ut speratum in funditus exstirpandis hepatis vitiis effectum certo præstent; & specifica illa hepatica, pariter sæpius spem fallunt, & ab eorum usu nonnunquam symptomatum exacerbationem, maiorem præcordiorum anxietatem & auctum quoque faciei livorem, annotavimus.

§. V.

Quin potius, quum hepatici morbi, qui faciei livorem, corporis languorem & vitiosam nutritionem cum partium intumescentia iuncta habent, obstructione tubulorum in hepate, potissimumque eorum qui biliosarum sordium separationi serviunt, nitantur ac foveantur; quævis dilaudata aperitiva frustranea sunt,

&

& tum demum præſtabilem opem ferunt, quando debita doſi, convenienti tempore, congruo regimine, & quod maximum, cum ſufficienti quantitate humidi propinantur. Aquæ enim ea præcipua laus eſt, ut humores craſſos & viſcidos diluat, fluidos reddat & obſtructa vaſa eluat; ſalia autem, martialia aliaque roborantia, eidem nupta, languentibus motricibus fibris ſtimulum inferunt, ut aucta inde earundem contractione, contenta vegetius trudantur & humores promtius circumagantur. Quumque minerales ſoteriæ aquæ, præter aqueum copioſum elementum, diverſa & ſubtilioris indolis alcalia, nec non neutra ſalia vehant, martialem quoque terram & crocum teneriorem connubio ſuo ſuſceperint, neque minus aëreo-elaſtico elemento perfuſæ ſint; apprime utique naturæ humanæ eiusque motibus vitalibus circulatoriis, nec non ſecretoriis & excretoriis favent, eaque propter in contumacibus hepatis vitiis, cachexia inprimis & principio hydropis, omnibus aliis remediorum generibus palmam præripiunt.

§. VI.

Aliud morbi ex turbata lymphatici & bilioſi humoris in hepate obſtructo ſecretione genus eſt, quod Medicis diarrhæa audit hepatica. Nimirum quando hepar notabili infarctu oppletum, non ſolum ſanguis per venam portæ ad hepar vehendus, tardius per inteſtina truſus, maiorem ſolito lymphæ minus puræ ibi dimittit copiam, ſed etiam per arteriæ aortæ primum emiſſarium cœliacum ramum dene-

nega-

negato per hepar tranſitu, ad alterum immediate ſuccedens meſentericum delabitur, & uberior pariter lymphæ portio per inteſtina exſtillat. Cui ſi accedit ſimul, accedit autem ob hepatis labem ſemper, ipſius bilis inertia aut defectus, id quod in alimentari maſſa ſalſum & acre ſulphureum ad inteſtina volvitur, quorum nervoſæ membranæ inde moleſte afficiuntur, ut motus periſtalticus cum intenſis torminibus augeatur & alvi ſequatur profluvium. Et hanc alvi fluxus ex hepate obſtructo geneſin ſi ignorat Medicus, qui poterit eundem compeſcere & perſanare? Sane ſi eadem quam aliis diarrhæis ratione, ſedativis, carminativis & adſtringentibus huic occurret, in vanum laborabit & ægrum gravi damno afficiet, eo quod hic affectus difficulter ſemper ſanabilis, nunquam vero ſanationem admittit, niſi vitii in hepate ratio habeatur perquam ſolicita. Pugnandum potius adverſus eiusmodi affectum eſt iis remediis, quæ obſtructos in hepate meatus reſerant, quæ robur eius vaſis addunt, & deiectum quoque inteſtinorum tonum firmant, quo nomine extractum cardui benedicti, centaurii minoris, cortex chaccarillæ, chinæ ipſumque rhabarbarum, ſi ex iis varia medicaminum genera concinnentur, plurimum laudis merentur.

§. VII.

His non minora & longe plura ſunt, quæ ex obſtipato hepate & impeditiori inde facto ſanguinis per abdominis viſcera commeatu pullulant, quæ inter primo loco commemorandus hæmorrhoidum

flu-

fluxus. Omne enim ſanguinis per ani venas ſtillicidium præter naturam contingit, totumque hæmorrhoidale negotium cum omnibus ſuis vitiis & morbis ab ipſo pendentib9, potiſſimum a retardato per canales qui cum portæ vena commercium alunt motu, eiusque progreſſu per hepar vel lento vel plane intercepto, arceſſi debet. Non autem ſola ad hunc fluxum ciendum ſufficit plethora, ſed ipſius ſimul corporis accedat diſpoſitio neceſſe eſt, quandoquidem ii, qui habitum gerunt ſpongioſum & laxum, vaſisque copioſioribus, ſed exilioribus diſtinctum, potiſſimum hæmorrhoidali fluxui ſunt obnoxii, quo etiam fit, ut diſpoſitio ad hæmorrhoides quam maxime ſit hæreditaria. Et his quidem, in quibus propter vaſorum anguſtiam & laxiorem fibrarum compagem difficilior ſanguinis a viſceribus imi ventris ad hepar eſt regreſſus, hæmorrhoidum ſtillicidium ſolenne ac ſalutare eſt, eo quod exſoluta ſuperflua reſpectu proportionis & diametri vaſorum ſanguinis copia, reliquus deinde eo liberius circumagitur. Videant igitur, quam egregie ægris ſuis conſulant, qui ſimulac ſymptomata hæmorrhoidum retentum ſucceſſum alias excipientia animadvertunt, illico hæmorrhoidalia molimina ſubeſſe hariolantur, & aloëticis aliisque pharmacis cruorem ad inferiora cogentes, in omnibus ſanguinis per ani venas profluvium, ad quod natura plane non ſunt diſpoſiti, ſumma ope urgent; quum tamen ad longe alias horum pathematum cauſſas animum advertere & medicationem dirigere deberent.

§. IIX.

Proinde quemadmodum omnis omnino ſanguinis per hæmorrhoidales venas ſeceſſus, ſufflaminato eiusdem libero per portæ venam & hepar curſui maxime in acceptis ferendus; ita pariter nimium per easdem profluvium ex eodem fonte derivandum, ita tamen, ut maiorem in iecoris viſcere labem, graviorem infarctum, indurationem vel plane ſcirrhum plerumque prodat, quo fit, ut præcluſo ſanguini penitus ferme tranſitu, is copioſius ad connexas portæ venas, maximeque quæ recta magis via ad inferiora tendunt, hæmorrhoidales, regurgitet, & urgente ſemper poſteriore priorem, largiter ex apertis oſculis effundatur. Ex quo quidem recte utique colligitur, exceſſivum hunc fluxum ſemper ſymptomaticum & nunquam ſalutarem eſſe, difficillime ſanationem recipere, & utplurimum in funeſtum morbum, hydropem maxime, vel cachexiam, aut denique lentum calorem & hecticum, tranſire. Eo citius autem funeſtum ſortitur eventum, ſi præpoſtera medicatione excipitur, & conſtringentibus maxime, vel etiam anodynis, aut ſopientibus oppugnatur, eo quod his uſurpatis, vel vehementia ſpaſmorum in agilioris indolis corporibus, lethalium ſymptomatum genitrix increſcit, vel etiam in ſegnioribus & laxiori corporis habitu præditis, cachexia hydropica ortum & incrementa ſumit. Tutiſſima potius huic morbo reſiſtendi ratio eſt, per ea remediorum genera, quæ ſanguinis immoderatum effluxum non ſubito & cum violentia ſiſtunt, ſed tantum ſine noxa moderantur & ſenſim imminuunt. Et hoc commode ac opti-

optime perfici poteſt, per tepida balnea, pedilu-via, immiſſionem brachiorum in tepidam aquam, leniora diaphoretica, temperata ſtomachica & roborantia amara, cum martialibus debito modo præpaparatis permixta, ſuſpenſa ac provida manu exhibita.

§. IX.

Non tamen omnis exceſſivus hæmorrhoidalis fluxus, inſanabile hepatis vitium, vel enormem ſanguinis abundantiam, aut lentorem arguit, ſed ſæpiſſime etiam ex motuum vitio, ſpaſmorum nempe in abdomine & frequentia & vehementia, originem ſortitur. Luculento exemplo ſunt hypochondriaci, quibus viſcera adhuc ſalva, & tamen diſpoſitio ad hæmorrhoides, vel conatus ad illas, vel nimius earum ſucceſſus adeſt. Hæc autem ſi ſubeſt cauſſa, detrimentoſus profecto conſtringentium & martialium eſt uſus, quippe quæ vi ſua adſtrictiva ſpaſmos & ſtricturas inducendo & obfirmando, fluxum potius augent, quam compeſcunt, & eo multo magis allaborandum, quo ſpaſticæ contractiones mulceantur ac ſopiantur, ſicque ſanguinis curſus ab exterioribus revocetur & per interiora liber præſtetur. Nos quæ hunc in finem commendemus habemus potiſſimum nitroſa, cum cinnabarinis, abſorbentibus & cum pauxillo caſtorei mixta, nec non liquorem noſtrum anodynum mineralem, cum convenienti vehiculo, aquis ſcilicet antiſpaſmodicis, propinata. Neque minus frequentioris obſervationis eſt, enormi ſanguinis ex ano profuſioni cauſſam præbere ſo-

lam quoad vaſa plethoram, ſive nimiam ſanguinis reſpectu capacitatis vaſorum redundantiam. Quando enim ſanguis ita exundans, validius per vehementem corporis motum, animi impetum, aut potum ſpirituoſum exagitatur; is utique ex facili in diſpoſitis per ani venas impetuoſe erumpit, diminuta autem plethora, & ſedato per acidula & nitroſa æſtu, ſubſiſtit nihilque amplius periculi metuendum.

§. X.

Effunditur vero etiam ſanguis oppleto hepatis diverticulo ex aliis quam hæmorrhoidalibus venis. Vt enim mittamus narium ſtillicidium ſolenne admodum hepaticis & lienoſis, experientia compertum eſt, haud raro cruorem in ſuperioribus alimentaris canalis erumpere. Nimirum quando ſanguinis per hepaticum viſcus, ob atoniam vel infarctum eius, tranſitus cohibetur, fieri aliter non poteſt, quam ut cruor maiori copia & impetu per arteriarum motum appulſus, impedito eiusdem per iecur ad cavam regreſſu, membranaceæ ventriculi & inteſtinorum ſubſtantiæ gravius incumbat, canales oppleat, perrumpat & ſic effundatur. Quod ſi igitur ad ventriculi compagem ſanguinis impetus ruit, vaſa plerumque ſic dicta brevia, ex arteria & vena ſplenica oriunda, in ſiniſtra ſtomachi regione, ubi tenuiſſimæ membranaceæ texturæ eſt, dehiſcunt & vomitus ſubſequitur cruentus, qui rarior affectus eſt & plus periculi alit in viris quam fœminis, quibus frequentius a menſium obſtructione & inde facta humorum ad ſuperiora regurgitatione, accidit, neque tam hepatis,

patis, quam potius uteri vitio ortum debet. Si vero non modo ventriculi, ſed etiam inteſtinorum, maximeque ilei, in quo maxima membranarum teneritudo, vaſa perforantur, morbus, ab HIPPOCRATE niger dictus, infeſtat, quo præter ſanguinis vomitum, per alvi ſeceſſum fæces nigræ & fœtidiſſimæ, funeſto plerumque eventu, deiiciuntur.

§. XI.

Novimus quoque plures cachexia hypochondriaca laborantes, qui diuturno virium languore & interno lento æſtu, ſub livido & plumbeo faciei & corporis colore conſumti penitusque contabeſcentes, tandem ex improviſo in alvi profluvium, nigro & fœtido cruore permixtum inciderunt, quo ingens copia fœtentis cruoris ſimul & ſemel aliquoties excreta fuit, cum ſumma virium deiectione, quam non ita multo poſt mors ſequuta eſt. Hunc autem ſanguinis nigri per alvum fluxum, ex meſenterii potiſſimum vaſis, ob minorem reſiſtentiam & tortuoſum ductum nimium diſtentis, manaſſe & ad inteſtina perrupiſſe, probabile admodum eſt; quandoquidem frequentioris obſervationis eſt, non ſolum in hypochondriacis & cachecticis meſaraica mirum ampla & diducta, ſed etiam poſt ſanguinolentas aut purulentas deiectiones, in meſenterio latibulum obtinuiſſe materiam ſecedentem, facta ſectione offendi.

§. XII.

Ex hoc itaque fonte manans ſanguinis pro-

fluvium, non ſtipticis, quæ anxietates & inquietudinem augent, non frigidis, quæ coagulant & inflammationem accerſunt, compeſcendum; ſed ſi auxilio adhuc locus, id agendum, ut viribus refocillatis, ſanguinis liber per corpus curſus revocetur, ſtagnans in prima regione blande educatur, tandemque obſtructa & infarcta hypochondria reſerentur. Et viribus quidem, adeo plerumque proſtratis, ut lipothymiæ ingruant, interius analepticis ſuccurrendum eſſe cenſemus, eumque in finem commendamus mixturam, quæ aquam meliſſæ, cinnamomi ſine vino, acetum deſtillatum, corallia, lapidem manati, vel dentem hippopotami, & ſirupum corticum aurantiorum recipit. Exterius vero totus venter fovendus ſacculo, ſpeciebus nervinis, aromatibus & roborantibus referto, ut ſunt mentha, abrotanum, ros marinus, flores chamomillæ vulgaris, Romanæ, roſarum, caryophylli aromatici, nuciſta, cubebæ, in vino rubro cocto & calide applicato. Ad ſanguinem in corporis peripheriam alliciendum faciunt pulveres & liquores bezoardici; quo vero is prima e regione educatur, ex uſu ſunt rhabarbarina, nec non clyſteres travmatici ac demulcentes; & ad tollendum denique hypochondriorum infarctum, extra paroxyſmum omnia ea proficua, quæ alias hunc in finem paſſim a nobis ſunt commendata.

§. XIII.

Neque vero ſemper ſanguis infarcto hepate & vena portæ oppleta, ad ad connexos canales

regur-

regurgitans, effluit, ſed ſæpius in iisdem ſtagnans & alveos diducens, nerveas quibus inſtrata ſunt vaſa membranas, premendo ac tendendo, atrocia inducit pathemata. Et primo quidem ventriculus hanc ob cauſſam inflatione tentatur; eo quod conſtrictis a ſpaſmo forti, fibris annularibus ſphincteris inſtar cinctis eiusdem orificiis, intus contenta viſcida materia in flatus reſolvitur, qui præcluſo exitu, parietes exterius urgent, ut ſtomachus veſicæ inſtar expanſus, alternantem diaphragmatis aſcendentem ac deſcendentem motum ſuſpendat, liberam pulmonum expanſionem impediat & ſanguinis ex uno ventriculo in alterum per pulmonaria vaſa curſum intercipiat, eaque propter ſummam illam anxietatem, inquietudinem, & ſpirandi difficultatem inducat, ad ſuffocationis usque metum affligentem, donec laxata pauliſper orificii inprimis ſuperioris ſtrictura, ructus impetuoſe ex ore elidantur. Iunguntur huic malo plerumque ob ſufflaminatum pariter ſanguinis per caput motum, ingens cephalalgia, vertigo, ſuſurrus vel tinnitus aurium, facies rubicunda & turgida, nec non cordis tremor & palpitatio cum animi deliquio. Sæpius etiam contingit, ut redundante ab hepate oppleto ſanguine, inprimis ſero acri bilioſo imbuto, nervea & muſculoſa in fundo ventriculi tunica moleſte afficiatur, vel depoſito in glanduloſa tunica ſeroſo hoc vellicante humore, interior arrodatur, & hanc ob cauſſam non ſolum nauſea, ſed etiam crebræ & moleſtiſſimæ vomitiones, cum exquiſito dolore oboriantur.

§. XIV.

§. XIV.

Hæc tam truculenta ſymptomata ſi urgent & augeſcunt, medicam utique expoſcunt opem, licet ipſe morbus, a cauſſa in viſcerum penetralibus firmius hærente productus, non tam ſubito poſſit penitus exſtirpari. Andabatarum autem more cum hoc morbo pugnaret, qui ignorata hac cauſſa, carminativis, calidis, ſtomachicis occurreret, vel etiam purgans aut emeticum, quod tamen ſubinde fieri aſſolet, offerret; ſed potius ſpaſticæ ſtricturæ laxandæ ac mulcendæ, & ſanguinis infarctus ſubmovendus. Nos igitur ad ſpaſmum reſolvendum & flatus diſcutiendos commendamus potius liquorem noſtrum anodynum mineralem, remixtum cum eſſentia corticum aurantiorum, & cum infuſo ex veronica, millefolio, fl. chamomillæ & ſambuci, propinatum. Exterius vero regio ventriculi balſamo noſtro vitæ inuncta, linteis complicatis calidis inſtillato foveatur, impoſitis ſimul tegulis calefactis. Ad revellendam autem ſanguinis ventriculi tunicis incumbentem molem, venæ in pede inciſio admodum proficua, quæ cum bonis ægrorum rebus, ſuperato paroxyſmo, ad divertendum magis humorum decubitum, iterato inſtituitur & ſic hoc malum abigitur.

§. XV.

Longe facilius atque frequentius quam ventriculus, ſufflaminato libero ſanguinis per abdominis viſcera, imprimis hepar, commeatu, inteſtina ſpaſtico-flatulentis pathematibus infeſtantur. Horum enim vaſa non ſolum propinquius venæ portæ cohæ-

cohærent, ſed etiam eo promtius atque facilius a ſanguine irruente opplentur ac diſtenduntur, quo minor in meſenterio per quod feruntur renitentia viget, & quo magis ipſi canales in eodem anfractuoſo in gyros curvato ductu porrecti, expeditum ſanguinis curſum retardant. Infartis autem a regurgitante ſanguine vaſis, tam nervorum in meſenterio plexus, quam nervoſæ huic annexæ inteſtinorum membranæ, comprimuntur ac diſtenduntur, ut inde acerbiſſimus dolor cum ſtrictura oboriatur, qui eo truculentior eſt, ſi ſerum ſanguinis acribus, bilioſis, ſcorbuticis recrementis ſcatet, & has membranas exquiſitiſſimi ſenſus ſimul rodit. Vulgo quidem hic dolor vocari ſolet colica ſpaſmodica, ſed quum non tam in colo, quam potius tenuibus inteſtinis fixam obtineat ſedem, & ipſa tormina potiſſimum circa umbilicalem regionem, ubi tenuia ſitum ſervant, affligere ſoleant; rectius utique cum HIPPOCRATE aliisque veteribus dolor ilei dicendus eſt.

§ XVI.

Perquam autem familiare eſt hoc dolorum in inteſtinis genus iis, in quibus fluxus hæmorrhoidalis non ſuccedit, & vel parcior exſolvitur, vel conſuetus plane ſubſtitit, vel etiam repente vi quadam aut animi affectu, præſertim terrore, cohibitus eſt. Et nosmetipſi a nimio hæmorrhoidum fluxu, opiatis & adſtringentibus ſubito compreſſo, acerbiſſima inteſtinorum tormina notavimus, quæ quum totum nervoſarum partium ſyſtema inque primis cerebri

membranas in consensum pertraherent ac delirium accerserent, paucis diebus mortem intulerunt. Sæpius etiam accidit, ut intestinum colon a stagnante sanguine hæmorrhoidali vehementibus & dolorificis stricturis, quæ nec flatus, nec excrementa transmittunt, afficiatur, ipsique flatus ano obserato, ad superiores coli partes, ubi flexuræ sunt in hypochondriis, nec non intestina tenuia regurgitent, & horum tunicas nimium distendendo, intolerabilem cum inquietudine, anxietate, extremorum frigore stipatum dolorem procreent, ut in mortis confiniis ægri constituti videantur.

§. XVII.

Quo magis itaque sævi intestinorum volumen exercentes dolores & a priori perspecti & a posteriori confirmati patent, eo magis omnino est, quod miremur: perpaucos Medicorum veram horum torminum caussam cognitam tenere, ideoque eorum curationem perperam plerumque moliri. Quum enim flatuum genesin, ex GALENI mente, ab intemperie intestinorum nimis frigida, & cruditatibus nimis viscidis, vel etiam secundum recentiorum loquendi modum, ab atonia, seu deiecto intestinorum robore, semper accersendam esse putent: solenne ipsis est, ut medicamentis calidioribus, salino-volatili & sulphureo principio imbutis, ut sunt essentiæ & aquæ carminativæ spirituosæ, spiritus oleosus Sylvii, cum oleo carvi & iuniperi essentificatus, flatuum discussionem urgeant, sed frustra ac sæpius cum symptomatum & caloris præternaturalis exacerbatione.

tione. Præsentissimum vero miseri ægrotantes levamentum percipiunt, detracto per venæ in pede incisionem sanguine, vel admotis hæmorrhoidum tuberculis hirudinibus, oblato interius pulvere antispasmodico nitroso cinnabarino, cum castorei momento remixto, & applicato exterius fotu emolliente, cum vesica decocto herbarum & florum emollientium ex lacte repleta, quibus idemtidem interponendum laxans mannatum, cui portio olei amygdalini adiecta.

§. XIIX.

Placet in huius confirmationem producere exemplum celeberrimi viri Archiatri, qui nunquam venæsectionem passus, in Carolinis thermis sævissimo & vix tolerando dolore colico corripiebatur, ac per aliquot dies adeo excruciabatur, ut animam agere videretur. Frustra penitus tentatis omnibus carminativis & anticolicis medicamentis, infusis quoque sine effectu alvo clysteribus, ut venam sibi incidi pateretur datum consilium, quod is tantum non risu excepit, eidemque, quia nunquam audivisset colicam sanguinis missione sanari, obtemperare plane renuit. Demum vix precibus ab ipso impetravit D. D. PRÆSES, ut spreto certissimo ex venæ incisione auxilio, pulverem tantum nitrosum cum liquore anodyno minerali assumeret, quibus usurpatis, dolor mox mitigatus & reficiens, quo per plures noctes caruerat somnus, repetiit, iisdemque continuatis, adhibito simul ad alvum frustra clysteribus tentatam, solvendam, cum successu infuso manna-

to laxante cum oleo amygdalarum dulcium, paucos intra dies morbus penitus discessit. Doluerat autem celeberrimus hic vir ante mali accessionem circa os sacrum, a sanguine procul dubio ibi stagnante & inferiorem coli partem cum recto moleste afficiente, qui quum postea per ani venas non exsolveretur, ad vesicam translatus est eius impetus, concitavit stranguriam & exulcerationem exquisito dolore stipatam, quibus etiam per aliquot annos detentus est.

§. XIX.

Aliud flatibus ac spasmis ventriculum cum intestinorum volumine exercens malum est, passio sic dicta hypochondriaca. Pathemata quæ in hac affligunt sunt certe gravissima, dum acidarum cruditatum ingens in primis viis est proventus, quibus ciborum solutio ac digestio impeditur, alvus supprimitur, flatus qui intestina & ventriculum distendunt ingignuntur ac spasmi infesti exquisite sentientes viscerum membranas hostiliter constringunt, ut atrocia oriantur symptomata, & universi corporis œconomiam graviter turbent. Quamvis autem hic morbus variis suinde nitatur caussis, quæ tonum naturalem & peristalticum, qui in ventriculo ac intestinis viget motum, proxime destruxerunt: haud raro tamen etiam ab hepate obstructo & tardiori sanguinis per venam portæ progressu incunabula trahit, aut minimum iecoris vitio fovetur & augescit, solennis maxime iis, qui vitam colunt nimis sedentariam, intemperantius studiis invigilant, & his nervosis partibus debitum subtrahunt robur. Quapropter hypochon-

chondriaci affectus ſanatio rarius, vel ſi inveteraverit, plane non, ſine mineralium, acidularum vel thermalium aquarum potu, ſine uſu balneorum, ſine ſufficienti corporis motu, aëris mutatione & tempeſtivis peregrinationibus, ex voto ſuſcipitur atque perficitur.

§. XX.

Pariter feminæ, ſicuti ob menſtruam quam patiuntur ſanguinis imminutionem, rarius malis quæ impeditiori eius per abdominis viſcera curſui debentur, obnoxiæ ſunt: ita ſi fluxus parcius iuſto ſuccedit, aut poſt quinquageſimum annum plane ſubſiſtit, eo gravioribus afflictionibus excruciantur, quas pathematum hyſtericorum nomine inſigniunt. Quia enim in muliebri corpore laxior fibrarum eſt compages & maior ſemper ſanguinis copia generatur, ſuppreſſa conſueta ſuperflui evacuatione, exundans moles languidius curſum conficit per imi ventris viſcera, & in nervoſis eorum partibus hærens, ſæva inducit ſymptomata, ſpaſmis & impetuoſis humorum ad certa loca congeſtionibus infeſtantia. Hinc cardialgicæ illæ præcordiorum oppreſſiones, faucium ſtrangulationes, tenſivæ hypochondriorum inflationes, phlogoſes, artuum dolores, univerſi corporis languores & huius generis plura. Optimum vero ad moleſtiſſimas has afflictiones abigendas præſidium eſt in redundantis ſanguinis diminutione, ſive per ſcarificationem, ſive venarum inciſionem facta, nec non in tempeſtivo ac circumſpecto aquarum ſalubrium, tam interno quam externo uſu, non neglecta decenti ac ſufficienti corporis exercitatione.

§. XXI.

Senibus porro frequens atque familiare eſt malum,quod omnia in ipſorum ventriculo coaceſcant ructus acidi cum ſoda & anxietate moleſtiam faceſſent, ac rodentes dolores circa præcordia percipiantur, fecibus albis & cum difficultate ſecedentibus. Deducenda pariter noſtra quidem ſententia; hæc affectio eſt, ex lentiori ſanguinis per hepatis viſcus progreſſu, & parciore inde facta birioſi humoris ſecretione, cuius beneficio acidum, quod cum alimentis ventriculum ac inteſtina ſubit, ita contemperatur, ut nervoſis membranis roſione moleſtum eſſe nequeat. Nos proinde cum egregio fructu his paſſionibus detentis, obtulimus pulverem abſorbentem cum rhabarbaro, nec non balſamicum temperatum elixirium, ex amaris extractis, gummatibus reſinoſis, aromatibus ac roborantibus, in lixivio & Hungarico vino diſſolutis, confectum, quibus obtuſus acor, bilis ſecretio revocata, & alvo facta ſolutiore, crudi & male cocti ſucci blande educti.

§. XXII.

Sunt adhuc alia inteſtinorum vitia, quæ ab hepate male affecto, tanquam fonte derivanda ſunt, quorum in numerum referendæ frequentes alvi deiectiones, cum abdominis torminibus & teneſmo ſive continuo egerendi conatu ſtipatæ, quæ ſi non maturo conſilio componuntur, non raro in ſenibus, ſi arthritici, podagrici, vel hæmorrhoidarii fuerunt, in funeſtam inteſtinorum eroſionem deſinunt. Male igitur ac perperam ægris hoc affectu laborantibus conſulunt, qui a ſuppreſſis hæmorrhoidibus mali

cauſ-

caussam repetentes, crebrius sanguinis missiones institutas suadent, vel illorum successum, propinatis liberalius pilulis, quæ aloën recipiunt, proritare nituntur, eo quod viribus quæ adhuc supersunt, his penitus fractis atque consumtis, fato eo citius cedere coguntur. Nos nuperius admodum senem podagricum, per mensem & quod excurrit hoc morbo afflictum, iniectione clysteris ex decocto pedum vervecinorum, addito ovi vitello, & pota copiosius ptisana emulsiva, ex rasura cornu cervi, radice scorzoneræ, corticibus citri & amygdalis dulcibus, nec non pulvere bezoardico, cui theriacæ cælestis tantillum adiectum, facili & explicita curatione ex ancipiti levavimus. Eadem medendi methodus servanda, si, quod sæpius accidit, subsistente hæmorrhoidum fluxu, intestini recti tunicas & glandulas erosio, cum continuo tenesmo obsidet, secedente per alvum saniosa materia, vel sæpius sero pellucido instar albuminis ovi coagulato. Quod si vero labes profundius latet, & ob acutum dolorem inflammatio accedit, auxilio non amplius locus est, sed sphacelus subsequitur & funestum inducit exitum.

§. XXIII.

Iisdem præterea senibus atque decrepitis familiare, quin tantum non ordinarium, vitium est intestinorum lævitas, adeo ut levi laxante stimulo, vel alimento sale acri imbuto, aut dulci fermentescibili assumto, ad alvum sæpius deponendam sollicitentur. Pullulat autem, nostra quidem sententia, pariter hæc affectio ex læsa hepatis functione, quandoquidem accumulata nimis in senili corpore ob

ple-

pleniorem victum, vitæ otiosum genus & perspirationem parcius succedentem sanguinis copia, is difficulter per imi ventris viscera potissimumque hepar traiectus, & in vasis mesaraicis nec non intestinalibus stagnans, non modo ad tormina intestinorum ætate gravibus solennia, sed etiam crebriores alvi deiectiones disponit; licet non negemus, multum quoque ad inducendam hanc molestam alvi lubricitatem, ipsam intestinorum, ob denegatum laudabilis sanguinei & nervei liquidi influxum, subortam atoniam, conferre. Quapropter etiam ad submovendum hoc malum alvumque citatiorem firmandam, non certius atque præsentius reperimus auxilium, quam in sic dicto elixirio stomachico D. D. PRÆSIDIS, adiectis aliquot olei cinnamomi guttulis acuato, vel etiam in balsamo liquido D. D. PRÆSIDIS, quem vocant vitæ, si matutino tempore in decocto fabarum Coffee ad aliquot guttas propinetur.

§. XXIV.

Accedit denique subcruentum illud alvi profluvium in Medicorum scholis fluxus hepatici nomine notum. De huius origine & caussa magnus inter Medicos viget dissensus, dum quidam dysenterici, quidam hæmorrhoidalis fluxus speciem esse volunt, nonnulli hepar accusant, alii hoc plane a labe immune pronunciant, alii denique ad intestinalia & mesaraica vasa eius ortum referunt. Verum, licet ingenue profiteamur, nos hunc affectum nunquam observasse, præter symptomata tamen ut morbo huic propria passim ab auctoribus exposita, dissectio defunctorum lucu-

luculenter teſtatur,in hepate eius ſedem eſſe conſtituendam. Vberrimam enim obſervatores BONTIVS *de Medic. Indor. lib. III. obſ. 9.* MANGETVS *biblioth. pract. tom. II.* BALLONIVS *lib. I. conſ. 53.* aliique in BONETI *ſepulcreto* allegati, fidem faciunt, hepar in fluxu hepatico interemtis, ſemper eroſum ac putre, immo eodem quod in viventibus ſeceſſerat liquamine ſubcruento, loturæ carnium ſimili diffluens, repertum fuiſſe. Quare proxime ad veritatem accedere videtur ſententia BIANCHI, quam *in hiſtoria hepat. pag. 172. & 455. ſeq.* promit, aſſerentis: fluxum hepaticum oriri, quando ſanguis ſeroſa colluvie redundans ad hepar per portam advehitur, & in eius compage lentius curſum conficiens, diſſoluta magis craſi, ipſos canales laxat, continuos portæ ramis biliares ductus ſubit, & abſorpta bile, per hos ad duodenum defertur ac demum per anum ſecedit. Catarrhum ideo hepatis hunc fluxum vocat, qui ſi diutius viſceri incumbit, ſenſim ipſam ſubſtantiam eliquat & acrimonia ſua exedit, ut corrumpatur & tabo diffluat. Curationem vero ita inſtituendam eſſe præcipit, ut curata labis in hepate habeatur ratio, obſtructum expediatur, laxum firmetur, ſeroſa colluvies ſubducatur & acrimonia invertatur, quæ an experientia confirmetur, iis, quibus hic morbus ſanandus offertur, ulterius explorandum relinquimus.

§. XXV.

Quamvis vero plura eaque gravia corpus noſtrum ſubinde infeſtantia mala ſuperſint, quæ ex turbato hepatis officio, bilis nempe ſecretione & ex-

cretione minus legitima, nec non eius intemperie ac motu perverſo pullulant: nobis tamen impræſentiarum ſufficiet evolviſſe ea, quæ ex ſanguinis ac humorum per hoc viſcus minus recte ſuccedente motu enaſcuntur, reſervando pleniorem illorum expoſitionem proximæ commodæ occaſioni. Interim ex dictis luculenter ſatis apparere arbitramur, numeroſas admodum & ancipites ægritudines, ab unico iecoris viſcere in corporis integritatem redundare, & plerasque illarum ex ſolo progreſſu ſanguinis per hepatis compagem intercepto ſuam ducere originem. Certe enim non tam copia vel intemperies humorum, ipſaque viſcerum labes, quam potius inæqualis ac non rite peractus, nimis nempe vel acceleratus, vel retardatus, fluidorum curſus, cauſſam & ortum præbet graviſſimis afflictionibus. Evidens in feminis exemplum præbet uterus, qui, ſi ſanguis per eius compagem non legitime fertur, teſte iam DEMOCRITO, mille malorum mulieribus eſt artifex; & idem in hepate contingere ex ſuperioribus innoteſcet, in quibus debita perſpicuitate, facilitate grataque brevitate, modo pure mechanico, ex ſanguinis per hepar & canales qui cum illo cohærent motu, deduximus omnia ea, quæ ab aliis nimis perplexa, diffuſa & obſcuritate vix intelligibili de principio ſenſitivo, iam rationali, iam irrationales errores admittente, & ſanguinis per hæmorrhoides excretionem modo remote, modo proximius moliente, propoſita ſunt.

§. XXVI.

Proinde nihil iam ſupereſt, quam ut brevibus

etiam

etiam de prophylaxi affectuum ex hepatis vitio nostram interponamus ſententiam. Plurimi quidem nostro hoc ævo, dum omnia illa ſpaſtica, flatulenta, hypochondriaca pathemata, ex minus legitimo hæmorrhoidalis fluxus ſucceſſu derivare ſatagunt; omnem tam ad arcenda, quam perſananda hæc mala curam ac medicationem eo dirigunt, ut ſanguinis per ani venas ſtillicidium, vel proritent, vel in ordinem redigant: verum quia hæmorrhoidalis fluxus effectus tantum eſt impeditius per viſcera abdominis, & maxime hepar, ſuccedentis ſanguinis progreſſus, ad hunc potius tanquam cauſſam mentem ac medendi methodum accommodandam eſſe merito cenſemus. Nam licet non inficias eamus, in omnibus iam memoratis morbis ex hepatis vitio, ſanguinis per ſedis venas debito tempore, ordine ac menſura erumpentem fluxum, optatum, quin præſentaneum afferre levamen, eo quod effuſo ſtagnante & membranas exquiſite ſentientes moleſte afficiente cruore, ſpaſmi, flatus ac dolores conquieſcunt: nihilominus tamen, quum experientia teſte, neque in poteſtate naturæ, neque Medici poſitum ſit, pro lubitu hunc fluxum elicere ac dirigere, neque etiam adhuc ulla remedia ad hunc ſcopum certo obtinendum cognita ſint atque perſpecta, ut potius ſi tentare nonnulla velimus, plus detrimenti, quam emolumenti exſpectandum ſit; longe alia profecto ad afflictiones has & abigendas & declinandas medendi ratio ineunda, quæ in eo unice continetur, ut cauſſam mali, interceptum nempe ſanguinis per hepar tranſitum eiusdemque hinc ad alia viſcera factam regurgitationem, idoneis remediis aggrediamur & ſubmoveamus, quod utique longe facilius atque cum certiori ſucceſſu perficiemus, quam ſi ciendo ſanguinis per hæmorrhoides fluxui præpoſteram operam impendemus.

§. XXVII.

§. XXVII.

Vt igitur expeditus ac inoffensus sanguinis per abdominis viscera, maxime illorum amplissimum, hepar, cursus præstetur, victus primo ac vivendi generis exquisita habenda est ratio. Scilicet præter compositum & ab affectuum impetu immunem animum, commendandi cibi levis materiæ & facilis digestionis, cum largiori potu assumti. Iniungenda quoque inprimis crebrior corporis exercitatio, prout conditio fert, vel per equitationem, ambulationem & vecturam, vel etiam manuum agitationem, sermones & lectiones elata voce, instituta. Is enim laudatissimus ad sanitatis tutelam effectus est motus, ut humorum per universum corpus, adeoque etiam abdominis viscera, progressum intendat, omnesque excretiones, maxime eam, quæ per cutis spiracula succedit, promoveat, eoque depurandis succis, magis quam purgantia ipsaque sudorifera, inserviat. Ex remediorum vero censu, nihil certe ad expediendum sanguinem stagnantem, vasorum robur fulciendum, eorum systolen intendendam & sanguinis per minutissimos canales meatum facilitandum, aptius, nihil efficacius, quam institutus, præparato prius per congruas purgationes, ac si e re est sanguinis missionem, corpore, aquarum salubrium, acidularum & thermalium, prudens ac tempestivus usus. Hæ enim, ut paucis multa dicamus, omnibus & præservatoriis & curatoriis indicationibus uberrime satisfaciunt, & sine earum ope, rarius, vel plane nunquam, tales, præsertim si radices egerint, morbi, exstirpantur. Imperitum itaque merito illum iudicamus Acesiam, qui non solum saluberrimas medicatorum fontium virtutes ignorat, sed etiam quod maius est, eorum usum oscitanter negligit, temere tamen contemnit, & refractariorum eiusmodi affectuum medicationem pharmaceuticis tantum remediis sterili plane consilio molitur.

F I N I S.